

4. <http://vbiz.com.ua/content/view/119/22/>

5. Алёшин В.В., Жолобов Е.В. Природа рейдерского захвата в уголовно-правовом аспекте. В: Уголовный процесс, Москва, 2009, № 8.

6. Тарханова З.Э. Функционирование института рейдерства в РФ. Владикавказ, 2008.

7. Зенкин А.Н. Криминалистическое понятие незаконного захвата предприятия и его уголовно-правовой аспект. 2012.

8. Богатова Е.Р. Это страшное слово – рейдерство. В работе: В курсе правового дела, № 10, Москва, 2007.

9. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_komitis_site

10. В. Урсу. Рейдерство как способ криминального передела собственности. В: Legea și viața, № 10, 2011.

11. Oxford Dictionaries: British and World English Dictionary.

12. Кушниренко С.П. Тезисы лекции для надзирающих прокуроров на тему „Прокурорский надзор за расследованием рейдерства”. Академия Генеральной Прокуратуры РФ, Санкт-Петербург, 2007.

13. Григорьев А.И. Уголовно-правовые аспекты оценки рейдерства. <http://www.samoupravlenie.ru/35-10.php>

14. Centrul analitic independent „Expert-Grup”. Rezumat de politici nr. 2 „Despre preluările corporative ostile”, 14.09.2011.

15. Dicționar explicativ al limbii române, termenul „raid”, Nodex, 2002.

16. <http://www.mold-street.com/?go=news&n=3071>

17. Dosarul 2c-721/14 file:///C:/Users/User_2/Downloads/Dosar-22-2c-4429-01092014-5399.pdf

18. http://cac.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=termoelectrica&tip_dosar

19. Cauza Sovtransvto vs Ucraina, 25.07.2002. <http://hudoc.echr.coe.int/>

MANIPULĂRILE GENETICE PRIN PRISMA REGLEMENTĂRILOR JURIDICE

Lilia PÎSLARU,

Doctorandă, Academia de Științe a Moldovei,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice

SUMMARY

In this paper we tried to provide some information to those interested in genetic manipulations, experiments on human embryos, medically controlled birth, trafficking in organs, tissues and cells, human cloning, etc. The result of this manipulations may be sometimes very serious. That is why it is necessary to establish new ways of protection of the human rights as well as the right of genetical integrity that gives the absolute right over own body. Such an interdiction recalls the need that the law keeps under control the scientific development, as stated in one United Nations resolution.

Keywords: genetic manipulations, human embryos, medically controlled birth, trafficking in organs, tissues and cells, human cloning

REZUMAT

Prezentul articol conține informații despre manipulările genetice, experimentele asupra embrionilor umani, fecundarea in vitro, traficul de organe, țesuturi și celule umane, clonarea umană etc. Este necesar de a stabili modalități de protecție a drepturilor omului, în condițiile în care dreptul la integritatea genetică presupune dreptul nostru absolut asupra corpului propriu. Se impune astfel necesitatea ca legea să țină sub control dezvoltarea științifică, după cum e prevăzut în una dintre Rezoluțiile ONU.

Cuvinte-cheie: manipulări genetice, embrioni umani, fecundare in vitro; trafic de organe, țesuturi și celule umane; clonare umană

Introducere. Societatea umană este în continuă transformare, iar știința se transformă și ea într-un mod extrem de dinamic. Două dintre domeniile cele mai importante, care ne vizează pe toți în mod direct, sînt biologia și medicina. Descoperirile din domeniul geneticii sînt cele care în prezent au cea mai mare influență în aceste două domenii [5, 8].

Manipulările genetice pot atinge rădăcinile vieții, pot produce modificări impresionante asupra omului sau pot pune în pericol înșăși specia, împingînd curiozitatea științifică dincolo de limitele admise. În fața acestor noi posibilități de acțiune se cere găsirea unor noi frontiere care să delimiteze cît mai clar valoarea morală și juridică a fiecărei acțiuni.

Expresia “manipulare genetică” este foarte generică și nu poate semnifica decît orice intervenție (a manipula, a mînuî, a transforma cu

mîinile) asupra patrimoniului genetic [7, p. 40].

Biotehnologia și ingineria genetică joacă un rol din ce în ce mai important într-o gamă largă de sectoare, iar protecția invențiilor biotehnologice prezintă cu siguranță o importanță fundamentală pentru dezvoltarea economică națională și comunitară. Ingineria genetică, în afară de rezultatele pozitive și inovatoare, poate duce și la abuzuri sau chiar infracțiuni.

Materiale utilizate și metode aplicate. La elaborarea prezentei lucrări a fost studiat și utilizat cadrul normativ internațional, regional și național ce asigură protecția juridică a geneticii umane, precum și un vast cadru doctrinar în domeniul geneticii și al dreptului penal. Au fost folosite metodele: logică, comparativă, a analizei și sintezei, sistemică.

Rezultate obținute și discuții. Manipulările genetice și consecin-

țele acestora au sfîrmit puternice controverse, fiind abordate diferit – de la progres științific cu multiple efecte pozitive, pînă la intervenții abuzive și iresponsabile în patrimoniul genetic, uneori pasibile de răspundere penală.

Manipularea genetică înregistrează atitudini diferite chiar printre cercetători. Unii sînt optimiști, gîndindu-se la marile speranțe care se deschid în domeniul terapiei genetice sau geneterapiei. Alții sînt mai preocupați de posibilele deaveri legate de inginerie și manipulare, care, odată începute, ar putea schimba statutul genetic al umanității, revoluție ce ar întrece, prin importanță, riscul oricărei alte revoluții de tip politic sau militar, atitudine mai frecvent înfilnită printre juriști și moraliști [7, 9].

Este normal că tocmai acest curent de opinii să facă presiuni în favoarea unei legislații clare, care să-i supună unor obligații legale pe cei ce lucrează în cercetare, despre ale căror activități nu se cunosc prea multe lucruri.

Problematika manipulărilor genetice a generat discuții, înfilniri ale reprezentanților statelor-membre în foruri internaționale sau regionale și adoptarea unor instrumente juridice menite să asigure, pe cît posibil, o uniformitate acestui domeniu în practicile statelor. În acest context, putem menționa: Declarația asupra folosirii progreselor științei și tehnicii în interesul păcii și în beneficiul umanității, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 noiembrie 1975; Declarația universală a genotipului uman și a drepturilor omului, adoptată la 10 noiembrie 1997 de Conferința generală a UNESCO [9, p. 150]; Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, adoptată la Oviedo la 4 aprilie 1997, semnată și ratificată de 19 state [1]. Primul Protocol adițional la Convenția nominalizată are în vedere

interzicerea clonării ființei umane din 12 ianuarie 1998, în vigoare din 1 martie 2001; al doilea Protocol adițional la Convenție, referitor la transplantul de organe și de țesuturi de origine umană, din 24 ianuarie 2002; al treilea Protocol adițional referitor la cercetarea biomedicală din 25 ianuarie 2005 etc.

Manipulările genetice deschid și posibilități de intervenție pozitivă. Înainte de toate, s-au făcut mari și importante progrese în cunoașterea informației genetice a fiecărui cromozom: acum se cunosc mai bine mecanismele productive ale imunoglobulinei și structurile cromozomilor X și Y; s-au realizat aplicații tehnologice și industriale pentru producerea moleculelor polipeptidice de mare importanță: insulina umană, interferonul, somatostatina, somatotropina, vaccinurile antigripale, contra hepatitei A și B și altele; s-a deschis posibilitatea realizării unei genoterapii etc.

Totodată, manipulările genetice implică un șir de probleme care au conotație juridică și etică, inclusiv: traficul de organe, țesuturi și celule umane; problema vieții embrionului; fertilizarea in vitro; clonarea umană; avortul ilegal, terapia genetică etc.

Problema traficului de organe, țesuturi și celule umane. Transplantul de organe, țesuturi și celule umane este considerat ca fiind cel mai eficient tratament pentru pacienții cu insuficiențe de organe (boală în fază terminală): rinichi, ficat, cord, plămîni și pancreas. În același timp, rolul reglementărilor în domeniu este de a preveni și a pedepsi acțiunile ilicite care au început să fie comise odată cu dezvoltarea acestei ramuri a medicinei.

Transplantul de organe este guvernat în prezent de un șir de acte, inclusiv acte internaționale și regionale, legislații naționale, ghiduri clinice.

Conform art. 2 din Protocolul adițional la Convenția pentru protecția drepturilor și demnității fiin-

ței umane de aplicațiile biologiei și medicinei privitor la transplantul de organe și țesuturi umane, e necesar de a proteja demnitatea și identitatea fiecărei persoane implicate și să garantăm, fără discriminări, respectul pentru integritatea fiecăruia, precum și alte drepturi și libertăți fundamentale în ceea ce privește transplantul de organe și țesuturi de origine umană [1, art. 2]. În acest context, organizațiile internaționale, cum ar fi Consiliul Europei, Organizația Mondială a Sănătății și Asociația Medicală Mondială, au elaborat ghiduri ce stabilesc principii care trebuie urmate în toate etapele procedurilor de transplant.

Problema genomului uman. Recent a fost "cartografiat" în întregime sistemul nostru ereditar de către HUGO (Human Genome Organisation). Ceea ce a demonstrat HUGO este că sîntem cu toți asemănători nu datorită perfecțiunii ADN-ului nostru, ci datorită mutațiilor noastre. În viitorul nu prea îndepărtat poate apărea pericolul discriminării genetice. În SUA se conturează deja discriminarea genetică în domeniul asigurărilor medicale și al muncii [8, 9].

Alegerea unui viitor copil în funcție de materialul său ereditar va duce la noi forme de discriminare socială. Conform art. 14 al Convenției, nu se admite folosirea tehnicilor medicale pentru a determina sexul copilului ce urmează să se nască, cu excepția cazului în care se urmărește evitarea unei boli ereditare grave [1, art. 14].

Convenția prezintă două cazuri de modificări genetice [1, art. 13]. Astfel, o intervenție asupra genomului uman nu este posibilă decît în vederea unor scopuri preventive, de diagnosticare sau terapeutice, sub condiția de a nu avea ca urmare o modificare în genomul descendenței.

Programul genomului uman implică numeroase întrebări care deocamdată nu au un răspuns, dar care vor avea un mare impact asupra

deciziilor politice, reacțiilor sociale și reglementărilor juridice. În ce măsură un individ are libertatea de a solicita modificarea genomului său? Are dreptul unul dintre părinți să ceară modificarea materialului genetic al copilului sau cum va fi evitată discriminarea genetică? Cum vor fi tratați părinții care vor cere un copil perfect? Cui îi va fi accesibilă terapia genetică? Se va accepta controlul vieții psihice, ameliorarea coeficientului de inteligență, spre exemplu? [7, 8].

În conformitate cu art. 5 din Declarația UNESCO cu privire la genomul uman și drepturile omului, se stabilesc cerințele referitor la cercetările, tratamentul sau diagnosticul, aflate în legătură cu genomul omului: evaluarea prealabilă minuțioasă a pericolelor și beneficiilor; acordul preliminar, liber și clar formulat al persoanei interesate; respectarea dreptului fiecărui om de a decide a fi sau a nu fi informat referitor la rezultatele analizei genetice și urmările ei etc. [4, art. 5].

Clonarea umană este o altă problemă controversată, legată de manipulările genetice. Clonarea reproductivă nu este admisă deocamdată nicăieri în lume. Printr-o decizie a UNESCO din 1997, se interzice în spațiul european clonarea reproductivă umană [4, art. 11]. Asupra temei clonării în sfârșit s-a pronunțat, la 18 martie 1997, Organizația Mondială a Sănătății (Declaration sur le clonage – Rapp. N. 756-CR-97). Totuși, există unele țări (Suedia, Marea Britanie, Franța) unde cercetările terapeutice pe embrionii umani clonați continuă, iar cercetările în domeniul clonării terapeutice implică și perfecționarea tehnicilor clonării reproductive.

Clonarea terapeutică, care are aceleași etape ca orice clonare, implică crearea și distrugerea embrionilor umani. Dacă ar fi să ajungă la maturitate, ființele umane clonate ar putea fi fizic identice cu cele de

la care au fost prelevate nucleele transferate. Evident, ar avea o personalitate și o identitate separată, ceea ce implică probleme juridice [9, p. 150-151].

În ceea ce privește controversata problemă a vieții **embrionului**, Convenția asupra Drepturilor Omului și Biomedicinii stabilește în planul protecției embrionului uman: “În cazurile în care legea autorizează cercetările pe embrionii *in vitro*, trebuie să asigure o protecție adecvată a embrionului. Crearea embrionilor umani în scopuri de cercetare este interzisă” [1, art. 18].

În cursul procesului fertilizării *in vitro*, problema protecției embrionilor se referă numai la perioada scurtă în care embrionul se găsește *in vitro*. Protecția devine un obiectiv mult mai important pentru embrionii care nu sînt implantați, ci păstrați pentru cercetări sau implantări ulterioare. Se vorbește, astfel, de un nou concept – acela de “pre-embriion” – etapă de dezvoltare a embrionului uman în primele 14 zile. Această denumire încearcă să justifice din punct de vedere etic și legal experimentele pe embrionul uman mai mic de 14 zile [7, 9].

Problemele juridice ridicate de conceperea copiilor *in vitro* sînt deosebit de nuanțate. Uneori este donat ovulul, alteori spermatozozii, alteori ambele sînt donate de către un cuplu fertil, dar unde femeia poate purta o sarcină, uneori se apelează la o mamă purtătoare, care poate să nu mai vrea să cedeze copilul. Uneori, un copil poate avea chiar patru părinți: mama care donează ovulul, tatăl care donează spermatozozii, mama care poartă copilul (mama legală) și soțul acesteia, care este considerat și tatăl legal al copilului [8, p. 2].

Terapia genetică. Comitetul Național Italian pentru Bioetică (CNB) definește terapia genetică prin acești termeni: “introducerea în organism sau celule umane a unei gene, adică a unui fragment ADN, care

are efectul de a preveni și/sau trata o situație patologică”. Spre terapia genetică se îndreaptă cele mai mari speranțe de aplicare a ingineriei genetice.

În conformitate cu art. 12 b) din Declarația UNESCO cu privire la genomul uman și drepturile omului, scopul utilizării aplicative a rezultatelor cercetărilor științifice privind genomul omului, în special în domeniul biologiei, geneticii și medicinei, este a minimiza suferințele oamenilor și a ameliora starea sănătății fiecărui om și a întregii umanități [4, art. 12b].

Concluzii. Utilizarea periculoasă a ingineriei genetice poate duce la infraționi de manipulare genetică ce presupun folosirea cunoștințelor despre ereditate și variabilitatea organismelor pentru a produce arme biologice sau alte forme de exterminare în masă, pentru a clona ființe umane, a efectua trafic de organe, țesuturi și celule umane etc.

Pentru a preveni fapte de acest gen, au fost adoptate un șir de reglementări la nivelele internațional, regional și național ce asigură protecția juridică a geneticii umane. Un rol aparte îl au Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei și Protocolul adițional referitor la clonare, în vigoare pentru Republica Moldova din 1 martie 2003. Pot fi menționate rezoluțiile și declarațiile ONU, declarațiile Consiliului European, Parlamentului European, UNESCO etc. La nivel național, protecția juridică a geneticii umane este asigurată de coduri penale și legi speciale în domeniu.

În condițiile progresului științific și dezvoltării biotehnologiilor, armelor biologice, traficului de organe și terorismului internațional, sistemul valorilor juridice trebuie nu doar să asimileze și să stimuleze cuceririle științei, atribuindu-le normativitate, dar și să ridice interdicții clare în calea încercărilor ile-

gale de manipulare a patrimoniului genetic, ocrotind omul, viața, umanitatea și viitorul acesteia.

Referințe bibliografice

1. Convenția privind protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, semnată la Oviedo, 4 aprilie 1997. În: *Tratate internaționale* 38/295, 2006.

2. DEX, ediția a II-a. Editura Univers Enciclopedic, 1998.

3. Declarația ONU despre clonarea umană, adoptată prin Rezoluția nr. 59/280 a Adunării Generale din 08.03.2005. www.provitabucuresti.ro/declaratia.ONU.privind.cl... (vizitat 09.04.2015).

4. Declarația generală UNESCO cu privire la genomul omului și drepturile omului, adoptată la 11 noiembrie 1997. http://www.unesco.org/new/fileadmin/bioetica_romanian_publication.pdf (vizitat 08.09.2015).

5. Deleanu Ion. *Biologie și drept*. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1983, 199 p.

6. Directiva Parlamentului European și a Consiliului 98/44/CE din 6 iulie 1998 privind protecția juridică a invențiilor biotehnologice. <http://www.justice.gov.md/file/Centrul%20de%20armonizare%20a%20legislatiei/Baza%20de%20date/Materiale%202007/Legislatie/31998L0044%20-%20Ro.pdf>. (vizitat 15.04.2015).

7. Elio Sgreccia și Victor Tambone. *Manual de bioetică*. București: Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2003, p. 40.

8. Pop Liviu. *Manipularea genetica și probleme de bioetică*. 2011 http://sacri.ro/_files/texte/problemebio.htm (accesat 09.05.2016).

9. Radu G.A. *Discuții privind manipulările genetice din prisma reglementarilor juridice*, p. 149–153 <http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/889/809> accesat 07.05.2016.

10. Scripcaru Gh., Liliana Isac. *Manipularile genetice și implicațiile lor juridice*. 2005 www.bioetica.ro/index.php/arhiva.../353/538 (accesat 23.02.2016).

ОСОБЕННОСТИ СУДЕБНОЙ ПРАКТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА ПРИ РАССМОТРЕНИИ ДЕЛ, СВЯЗАННЫХ С ЛИШЕНИЕМ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ

И. АРСЕНИ,

заведующий кафедрой «Частное право», Юридический факультет, Комратский государственный университет, Республика Молдова, магистр права

Б. СОСНА,

доктор права, доцент кафедры «Частное право», Юридический факультет, Комратский государственный университет, Республика Молдова

SUMMARY

In this article the author analyzes the most common cases of the European Court of Human Rights related to the deprivation of parental rights. Specifically disclosed the concept of «deprivation of parental rights» through the prism of judgments of the European Court of Human Rights. Just based on our analysis of the main problems the application of national legislation by the courts of the deprivation of parental rights, as well as offer their own solutions to the problems identified.

Keywords: deprivation of parental rights, the biological parent, child, kinship family, litigation.

* * *

В настоящей статье авторами проводится анализ наиболее распространенных дел Европейского суда по правам человека, связанных лишением родительских прав. В частности, раскрывается понятие «лишение родительских прав» через призму постановлений Европейского суда по правам человека. Так же на основании проведенного анализа выявлены основные проблемы применения национальными судами законодательства о лишении родительских прав, а так же предлагаются собственные пути решения выявленных проблем.

Ключевые слова: лишение родительских прав, биологический родитель, ребенок, родство, семья, судебная практика.

В целях всестороннего изучения института лишения родительских прав и его правовых последствий нами было принято решение о целесообразности исследования особенностей судебной практики Европейского суда по правам человека при рассмотрении дел, связанных с лишением родительских прав, с целью проведения сравнительно-правового анализа рассмотрения данной категории дел национальными судебными инстанциями, а так же Европейским судом по правам человека, а так же обращение внимания на основные ошибки, допускаемые

национальными судами при рассмотрении дел о лишении родительских.

По нашему мнению исследования особенностей правосудия по делам о лишении прав родителей Европейского суда по правам человека дает возможность выявить все правовые и процессуальные недостатки рассмотрения данной категории дел национальными судами и на основании данных недостатков разработать и внедрить собственные механизмы реализации норм материального и процессуального законодательства на национальном уровне, регулирующих порядок